

УДК 782:792.54]-053.2]](091)

*Романец Дар'я Олександрівна,
аспірант Національної академії
керівних кадрів культури і мистецтв
d.romanets@dakkkim.edu.ua*

ДИТЯЧА ОПЕРА: ІСТОРИОГРАФІЯ ПИТАННЯ

Мета роботи. Визначити коло теоретичних питань, пов'язаних з проблемами історіографії дитячої опери у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі. **Методологія** дослідження полягає в застосуванні системного підходу для розкриття проблематики жанру дитячої опери. **Наукова новизна** роботи обґрунтовує подальше визначення прогалів у темі дослідження дитячих опер сучасних українських композиторів кінця ХХ – початку ХХІ ст. **Висновки.** На основі вивчення наукових вітчизняних та зарубіжних праць про дитячий оперний жанр визначено, що основні питання, які підіймають дослідники, стосуються психолого-педагогічних проблем сприйняття та виховання засобами музичного театру (Є. Александрова, А. Астапенко, Н. Ачкасов, С. Барановська, Л. Борухзон, Ю. Буренюк, О. Горожанкіна, О. Іванова, Є. Карпенко, Л. Кримова, А. Лесовиченко, К. Мельниченко, І. Назаренко, А. Савицька, Н. Сац, Лю Цзін, Є. Чухман, Н. Шиянова). Крім того, існує велика кількість робіт із музикознавчим аналізом окремих вистав для дітей ХІХ – ХХ ст. та визначенням типології дитячих опер (М. Бахтін, А. Буданов, К. Гаврільчик, О. Єрмаков, Н. Изуграфова, Т. Квірікадзе). Поодинокі розвідки та окремі статті присвячені оперним виставам для дітей початку ХХІ ст. (Ю. Бентя, Л. Морозова).

Ключові слова: дитяча опера, опера для дітей, жанр дитячої опери, дитячий музичний театр.

Романец Дарья Александровна, аспирант Национальной академии руководящих кадров культуры и искусств

Детская опера: историография вопроса

Цель работы. Определить круг теоретических вопросов, связанных с проблемами историографии детской оперы в отечественной и зарубежной научной литературе. **Методология** исследования заключается в применении системного подхода для раскрытия проблематики жанра детской оперы. **Научная новизна** работы обосновывает дальнейшее определение пробелов в теме исследования детских опер современных украинских композиторов конца ХХ – начала ХХІ в. **Выводы.** На основе изучения научных отечественных и зарубежных работ о детском оперном жанре выявлено, что основные вопросы, которые поднимают исследователи, касаются психолого-педагогических проблем восприятия и воспитания средствами музыкального театра (Е. Александрова, А. Астапенко, Н. Ачкасов, С. Барановская, Л. Борухзон, Ю. Буренюк, А. Горожанкина, А. Иванова, Е. Карпенко, Л. Крымова, А. Лесовиченко, К. Мельниченко, И. Назаренко, А. Савицкая, Н. Сац, Лю Цзинь, Е. Чухман, Н. Шиянова). Кроме того, существует большое количество работ с музыковедческим анализом отдельных спектаклей для детей ХІХ – ХХ вв. и определения типологии детских опер (Н. Бахтин, А. Буданов, К. Гаврільчик, А. Єрмаков, Н. Изуграфова, Т. Квирикадзе). Одиночные поиски и отдельные статьи посвящены оперным спектаклям для детей начала ХХІ в. (Ю. Бентя, Л. Морозова).

Ключевые слова: детская опера, опера для детей, жанр детской оперы, детский музыкальный театр.

Romanets Daria, postgraduate of National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts

Children's opera: the historiography of the question

Purpose of Article. *The research aims to define a circle of theoretical questions connected with problems of the historiography of children's opera in native and foreign scientific literature. The methodology of the study applies a systematic approach to reveal the issues of children's opera genre. Scientific novelty of the work justifies the further definition of gaps in the research topic of children's operas of contemporary Ukrainian composers at the end of the 20th and the beginning of the 21st century. Conclusions.* *On the basis of the study of scientific native and foreign works within the children's opera genre, the main issues raised by the researchers concern psychological and pedagogical problems of perception and education by means of musical theater were revealed (E. Aleksandrov, A. Astapenko, N. Achkasov, S. Baranovskaya, L. Boruchzon, Yu. Burenjuk, A. Gorozhankina, A. Ivanova, E. Karpenko, L. Krymova, A. Lesovichenko, K. Melnichenko, I. Nazarenko, A. Savitskaya, N. Sats, Liu Jin, E. Chukhman, N. Shyanova). In addition, there is a large number of works with musicology analysis of individual productions for children of the 19th and 20th centuries and the definition of the children's operas typology (N. Bakhtin, A. Budanov, K. Gavrilchik, A. Ermakov, N. Izugrafov, T. Kvirikadze). Single searches and separate articles are devoted to opera performances for children of the beginning of the XXI century. (Y. Bent, L. Morozov).*

Key words: *children's opera, opera for children, children's opera genre, children's musical theater.*

Актуальність теми дослідження. Поняття «сучасне мистецтво» у 90-ті роки ХХ ст. в перекладі з англійської часто звучало як «актуальне мистецтво» і означало сукупність художніх практик другої половини ХХ ст. На сьогодні музичне мистецтво, зокрема, оперне мистецтво для дітей залишається недостатньо вивченим і складає перспективний напрямок мистецтвознавчих досліджень.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема українського оперного жанру присвячено безліч робіт вітчизняних музикознавців (Л. Архімович, Т. Василенко, М. Грінченко, О. Єрошенко, О. Ізваріна, М. Михайлов, В. Панасюк, В. Рожок, І. Сікорська, М. Черкашина-Губаренко та ін.). У більшості названих вище музикознавчих робіт, присвячених оперному мистецтву, фігурують твори, що відносяться до області «дорослого» музичного театру. Разом з тим, сфера дитячої опери не є для авторів провідною в їх міркуваннях і згадується авторами лише побіжно.

Серед усіх різновидів оперного жанру, проблематика дитячих опер залишається найменш дослідженою музикознавцями, отже, вимагає ретельного вивчення. Більшість існуючої наукової літератури стосується вивчення дитячих опер зарубіжних композиторів. Ґрунтовних робіт, окремо присвячених українським дитячим операми, на даний час майже не існує.

Мета статті полягає у визначенні кола теоретичних питань, пов'язаних з проблемами історіографії дитячої опери у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі.

Виклад основного матеріалу. Перші музикознавчі праці, присвячені дитячим операми, з'явилися вже на початку ХХ ст. Їхня поява, була обумовлена тим, що на зламі ХІХ – ХХ ст. з'явилася значна кількість музично-театральних вистав, призначених для виконання маленькими артистами. Починаючи із

цього етапу стає актуальним теоретичне осмислення дитячих творів як самостійного жанру музичного мистецтва. В енциклопедичному словнику йдеться мова про появу перших дитячих опер наприкінці XIX ст.

Серед опер німецьких композиторів відомі твори Ф. Абта «Червона Шапочка» (1892 р.) та Е. Хумпердінка «Гензель і Гретель» (1893 р.). Велику кількість опер для дітей на зламі століть створюють композитори: М. Іпполітов-Іванов «На вінок Пушкіну» (1881 р.), М. Брянський – «Кіт, цап і баран або Плутні kota Васьки» та «Музиканти» (1886 р., на тексти байок І. Крилова, пост. у 1900 р. в Одесі) тощо.

В «Українській музичній енциклопедії» знаходимо інформацію про перші дитячі опери українських композиторів. Серед них опера «Коза-дереза» (1888 р.) у доробку М. Лисенка. Трохи пізніше у нього з'явилися «Пан Коцький» (1891 р.) та «Зима і Весна, або Снігова краля» (1892 р.) та. В основі сюжету цих творів покладено українські народні казки. Музичний матеріал, побудований на відомих народних піснях і танцях, легко запам'ятовується і добре сприймається дітьми. У 1899 р. оперу «Ріпка» написав В. Сокальський. Поява дитячих опер на народній основі («Лисичка, Котик і Півник», 1910 р. та «Івасик-Телесик», 1911 р.) у перші десятиліття XX ст. пов'язана із творчістю К. Стеценка [12, 525].

Найбільш дослідженими музикознавцями є дитячі опери М. Лисенка, як засновника цього жанру дитячої музики в Україні. Даній темі присвятили свої роботи музикознавці різних часів (Н. Андрієвська, Т. Берест, В. Брюгген, П. Козицький, Л. Корній, А. Лесовиченко, І. Ляшенко, М. Михайлов, М. Мухтаримова, Р. Сулім, В. Хмара). У них розглядаються різні аспекти оперної творчості М. Лисенка: критерії музично-сценічних творів, феномен художнього образу, особливості драматургії, форми, музичного стилю, засоби музично-драматичної виразності, а також їх сценічна доля.

Найбільш раннім науковим дослідженням, відомим нам, є стаття О. Коптяєва «Про дитячу оперу» (1907 р.), яка була опублікована у «Біржових відомостях» (російська дореволюційна політико-економічна газета помірно-ліберального спрямування, яка виходила у Петербурзі, 1880 – 1917 рр.).

Через кілька років з'являються роботи російського і радянського поета, бібліографа, перекладача, літературознавця, педагога і театрального діяча М. Бахтіна (1866 – 1940) «Огляд п'єс для дитячого і шкільного театру» (1912 р.) та «Огляд дитячих опер» (1915 р.). Він також є автором статей про роль музичного театру у становленні підростаючої особистості: «Театр і його роль у вихованні» (зб. «На допомогу родині і школі» М., 1911), «Виховне значення театру» («Збірник педагогічних статей на честь редактора журналу «Педагогічний збірник» А. Н. Острогородського, СПб., 1907 р.) [2].

У згаданих роботах автор у хронологічному порядку узагальнив та систематизував відомості про музично-сценічні твори, які були створені з 1886 по 1915 рр. та призначалися для виконання або перегляду дітьми. М. Бахтін зробив короткий огляд опер таких композиторів, як Ф. Абт, В. Віллуан, М. Лисенко, В. Орлов, В. Ребіков, Е. Хумпердинк, та ін. Дослідник приділив

увагу розробці коротких анотацій до кожного твору, які містили відомості про тривалість вистави, особливості декорацій, необхідні виконавські здібності. Крім того, автор висловив свої міркування про сюжетні недоліки опер зазначених композиторів.

У процесі історичного розвитку склалася певна система жанрів опери. В «Огляді дитячих опер» М. Бахтін визначає, що дитячі опери відрізняються певними якостями, про що свідчить різноманітність жанрових підзаголовків. Поряд з «дитячими операми» або «операми для дітей» виявляються «музичні казки для дітей», «дитячі кантати», «казки», «шкільне читання в особах із співом», «маленька опера або кантата».

Саме в цьому джерелі інформації наявні відомості про опери українських композиторів – М. Лисенка та К. Стеценка. Особливий інтерес представляє згадка про надруковане лібрето (без музики) казкової оперети у п'яти діях В. Пархомовича-Вікторова «Хлопчик з мізинчик і людоїд» (Полтава, 1908, 35 с.) [2, 7].

У заключному розділі каталогу М. Бахтін визначив основні риси, властиві «дитячому» оперному різновиду. Так, він відмовляє в праві вважатися оперою творам зі значною роллю художньої декламації: «твори, які допускають декламацію поряд зі співом... по суті не можуть бути навіть названі операми, а тільки оперетами або, як їх називають самі автори, музичними картинами» [2, 47].

Двадцять століття принесло суттєві зміни у розвиток оперного мистецтва. Можна згадати художні течії експресіонізму, неокласицизму, імпресіонізму з прикладами нової оперної драматургії. Яскравим прикладом є оперні твори К. Дебюссі та його послідовників. Наприклад, опера-балет М. Равеля «Дитя та чари» (1925 р.), а також цікавих творів для дітей німецького композитора Енгельберта Хумпердінка: опера-казка «Гензель і Гретель» (1893 р.), для співу з фортепіано «Семеро козенят» (1895 р.), опера «Спляча красуня» (1902 р.).

На прикладі творів Е. Хумпердінка українська дослідниця Любов Лютко виділяє основні складові дитячої оперотерапії: музикотерапія, казкотерапія і драмотерапія. Дослідниця зазначає, що витoki арттерапії йдуть у психоаналіз з посиланнями на роботи З. Фрейда і К. Юнга. Виходячи із специфіки опери (як синтетичного жанру), автор виділяє такі основні складові дитячої оперотерапії: музикотерапію, казкотерапію і драматерапію. Дослідниця зазначає, що «кожен з перерахованих вище терапевтичних компонентів діє цілеспрямовано на свою модальність, що, в цілому, створює унікальний ефект оперотерапії» [10, с. 85]. Аналізуючи чотири дитячі опери Е. Хумпердінка, дослідниця оцінює практичне застосування оперотерапії.

У вітчизняному музикознавстві до 40-х рр. ХХ ст. спостерігалось зменшення уваги до жанру дитячої опери, як композиторів, так і науковців. Відомі окремі опери Г. Фінаровського «В майстерні художника» (1929 р.), Ю. Рожавської «Коник-горбик» (1935 р.), Г. Компанійця «Вовк та семеро козенят» (1939 р.), Є. Юцевича «Журавель і Чапля» (1940 р.). Дисертація вітчизняного дослідника А. Германа саме і стосується розвитку жанру дитячої опери російських та українських композиторів до середини 40-х рр. ХХ ст.

За останні двадцять років наукові праці на тематику оперних театрів з'явилися у значній кількості. Серед них найбільш значним виданням є навчальний посібник Анатолія Буданова «Опери для дітей ХХІ століття в контексті видовищної музичної культури: шляхи та пошуки». Однак, це джерело інформації потребує ретельного осмислення та критичного аналізу, оскільки в ньому помічені деякі неточності. Так, наприклад, твори М. Лисенка помилково віднесено до опер російських композиторів [3, с. 52].

Автор охоплює досить широкий спектр тем, тісно пов'язаних з жанром дитячої опери: психолого-педагогічні проблеми виховання і сприйняття, дає короткий огляд репертуару опер композиторів для дітей, починаючи від ХІХ ст. і до сучасності. Однак, слід зазначити, що питання дитячих опер українських композиторів ХХ – ХХІ ст. залишається відкритим, оскільки відомості про них у даному огляді практично відсутні (за винятком згадки опер М. Лисенка).

Один з початкових розділів дослідження А. Буданова розкриває особливості виховання і навчання підростаючого покоління засобами оперної вистави для дітей та юнацтва. У своїй роботі автор ґрунтується здебільшого на працях Л. Виготського про становлення та розвиток дитячої психіки. За справедливим твердженням Олександра Єрмакова, «сама ідея застосування засобів театру для виховання підростаючого покоління (від найпростіших драматизації до показу «повноформатних» вистав) багато в чому була дискусійною. У роботах часто постулювалася теза про «корисність» або «шкідливість» для формування підростаючої особистості участь у театральних постановках» [3, 95]. Крім цього, розглядаючи проблеми жанрових різновидів «дитячої опери», «опери для дітей» і «опери у виконанні дітей», дослідник стверджує, що «у використанні терміну «дитяча опера», «опера для дітей» відсутній єдиний підхід, існуючих робіт не так багато» [3, 98].

Прикладом може слугувати дисертація О. Єрмакова «Жанрові особливості дитячої опери для аматорського театру» на прикладі творчості уральських композиторів. В одному з розділів автор розглядає дитячу оперу як жанровий різновид класичної багатоактної опери. Він вказує на те, що «для визначення з позицій музикознавства специфіки дитячої опери як самостійного музично-театрального оперного різновиду закономірним представляється її розгляд в контексті вихідного жанрового прототипу – класичної багатоактної опери». Він вважає необхідним «встановити, якою мірою дитяча опера володіє стійким цілісним комплексом рис, що дозволяє ідентифікувати її як окремий жанровий різновид незалежно від часу створення, конкретних національних, регіональних традицій, умов виконання тощо» [6, 21].

Спільна проблематика зазначена в іншому дослідженні, але на прикладі творів грузинських композиторів. Тамара Квірікадзе розглядає проблему типології дитячої опери. У дисертації «Грузинська дитяча опера» (1987 р.) визначена типологія грузинських дитячих опер таким чином: опера-алегорія, опера-драма, лірична опера-казка, казкова опера-феєрія, опера-байка, комічна

народна опера-казка. Дослідниця використовує опери для дітей на казкові сюжети Т. Гокієлі «Червона Шапочка» (1956 р.), В. Гокієлі «Кришталевий черевичок» (1964 р.), М. Давіташвілі «Каджана» (1965 р.) та «Нацаркекія» (1975 р.), Н. Мамісашвілі «Зайчик-Хвалько» (1967 р.), [9].

Разом з тим проблематика оперних жанрів стає темою для досліджень протягом всієї історії розвитку цього жанру. Не виключенням з цього є масштабна дослідження Наталі Ізуграфовой «Дитяча опера як автономна жанрова форма у контексті сучасної музичної культури» [7]. Її робота присвячена вивченню феномену дитинства та семантиці дитячості в музиці на основі оперної творчості. Крім того, вона вивчає дитячу тему та дитячі опери з репертуару Одеського національного театру опери та балету. Автор визначає жанрові різновиди дитячої опери, що зумовили її естетику та музично-семантичну автономію. Вона виділяє головну роль музики у створенні структурної-сислової основи даного жанру та розглядає музичну семантику дитячої опери.

Дослідниця встановлює композиційно-драматургічну та стилістичну своєрідність втілення «дитячої теми» в опері методом аналізу опер Б. Бріттена, В. Колмановського, Л. Конова М. Лисенка, І. Польського, В. Філіпенка та інших, встановлює принципові семантичні відмінності таких різновидів дитячої опери, як опера для дітей та опера для дитячого виконання, обґрунтовує художньо-естетичне значення синтез-опер Л. Конова. Однак, слід зазначити, що, розглядаючи деякі дитячі опери українських композиторів ХХ ст., зразки цього жанру ХХІ ст. залишаються в даній роботі недослідженими.

Крім того, білоруські дослідники вивчають дану проблематику. Наприклад, у статті К. Гаврільчик «Різновиди оперної вистави у контексті музичного театру для дітей» визначена типологія дитячих опер композиторів Білорусі. Автор вказує на появу у ХХ ст. нових жанрових форм, таких, як опера-казка, музична казка-притча, смішна опера, опера-гра [4, 130].

Цілий корпус робіт, присвячений дитячій опері з акцентом на виховному потенціалі оперного мистецтва. Хоча перші спроби усвідомлення виховної функції дитячих оперних вистав були зроблені вже на етапі появи опусів даного жанрового різновиду (остання чверть ХІХ ст.). Свідченням цього можуть слугувати статті, які визначають роль музичного театру у становленні підростаючої особистості, опубліковані на початку ХХ ст.: М. Конорської «Дитячий театр, його шкода і користь» (1901 р.), М. Бахтіна: «Театр і його роль у вихованні» зі збірника «На допомогу родині і школі» (1911 р.) та «Виховне значення театру» зі «Збірника педагогічних статей на честь редактора журналу «Педагогічний збірник» Острогорського (СПб., 1907 р.) та ін.

Крім того, сучасні дослідники, наприклад, А. Астапенко вказує на те, що «педагогічний та виховний почин у дитячому театрі полягає в тому, що тут поряд з режисером, художником, актором працюють і педагоги» [1, 275]. Дослідник поділяє глядачів на вікові категорії (діти, підлітки, юнацтво), що

збігається із класифікацією дитячих опер М. Лисенка. Психологічні особливості різних вікових категорій ретельно вивчаються педагогічною частиною театру.

Відсутність кордонів між грою і реальністю, потреба у грі характеризує естетично-художній потенціал дитячих опер. Тому стає необхідним їхнє впровадження у навчальний процес підготовки вчителів музики. Дослідниця Наталія Мозгалова у статті «Дитячі опери українських композиторів у практиці інструментально-виконавської підготовки вчителів музики» вивчає сприйняття та усвідомлення учнями дитячих опер. Вона приходить до висновку, що робота над дитячими операми «стимулює пізнання власних можливостей і здібностей, сприяє оволодінню культурою спілкування, формує інтерес до власних можливостей, розвиває фантазію та уяву і в кінцевому результаті вчить дитину бути індивідуальністю, особистістю. Використання дитячих опер у практиці інструментально-виконавської підготовки вчителів музики має велике виховне і практичне значення. У процесі вивчення фортепіанної партії оперного клавіру удосконалюються концертмейстерські навички, активізується пошук доцільних виконавських засобів, розширюється музично-естетичний тезаурус, формується естетичний смак та інтерес до оперного мистецтва. Якість практичного втілення художньо-педагогічних задумів оперних творів засобами фортепіано забезпечують самоорганізація та самоуправління студентів на основі розвинутих комунікативних навичок. Емоційно-чуттєві враження, що виникають при спілкуванні з оперними творами сприяють зростанню рівня піаністичної спроможності студентів, розширенню та поглибленню виконавського репертуару майбутніх вчителів музики» [11, 83]. З точки зору психології сприйняття основним прийомом для розвитку музичних здібностей є активна участь у творчому процесі.

Починаючи з кінця 40-х рр. і до кінця ХХ ст. дитячий музичний театр знову привернув увагу композиторів та музикознавців. Цей час можна вважати періодом розквіту жанру дитячої опери. Як зарубіжні, так і вітчизняні композитори створили велику кількість музичних спектаклів.

На відміну від України, де перша дитяча опера з'явилася наприкінці ХІХ ст., на території більшості колишніх радянських республік перші опери для дітей з'являються у другій половині ХХ ст.. У «Музичній енциклопедії» та інших дослідженнях, які стосуються оперної творчості композиторів окремих національних шкіл (Т. Квірікадзе, З. Байрамова, К. Гаврільчак), наявні відомості про перші дитячі оперні твори композиторів країн ближнього зарубіжжя. Так, першим азербайджанським композитором, що створив дитячу оперу став С. Гаджибеков – «Іскендер та пастух» (1947 р.), білоруським – Г. Пукст «Маринка» (1954 р.), естонським – Е. Капп «Зимова казка» (1958 р.), узбекським – С. Бабаєв «Дві сестри» (1967 р.), бурятським – Б. Ямпілов «Чудовий скарб» (1970 р.), татарською – Л. Хайрутдінова «Підступна кішка» (1974 р.), казахським – Ж. Дастенов «Канбак шал» (1979 р.).

Дослідник А. Буданов наводить відомості про дитячі опери 2-ї половини ХХ ст. таких зарубіжних композиторів, як Д.-К. Менотті – «Обман Мартіна» (1964 р.), «Яйце» (1976 р.), «Циганський суд» (1978 р.), «Чіп та його собака» (1979 р.), «Хлопчик, який зростав занадто швидко» (1982 р.), П. Девіс – «Два скрипаля» (1978 р.), «Попелюшка» (1980 р.), «Веселка» (1981 р.), «Динозавр на волі» (1989 р.) [3, 56-57].

Звичайно, що найбільша кількість робіт, у яких предметом спеціального вивчення є дитячі опери саме українських композиторів, з'являється у другій половині ХХ ст. Саме в цей період були написані опери І. Польського «Терем-теремок» на власне лібрето за С. Маршаком (1949 р.) та опера на той самий сюжет І. Драго.

Сучасна дослідниця Ганна Карась вивчає статику і динаміку жанру дитячої опери у творчості композиторів української діаспори ХХ ст. Шляхом здійснення порівняльного аналізу дитячих опер М. Лисенка, Є. Садовського, В. Безкоровайного, Є. Звоздецького, С. Туркевич-Лукіянович, автор визначає основні стилістичні засади та певні статично-динамічні ознаки. Щодо стилістики проаналізованих нею творів, авторка приходить до висновку, що основою сюжетів сучасних опер стають не тільки українські народні казки, але й «створюються оригінальні новотвори, які все ж таки зберігають казковість сюжету» [8, 93].

Сучасні композитори, такі, як В. Теличко, Р. Смоляр, В. Степурко, Ю. Шевченко, І. Щербаков та ін. продовжують працювати в жанрі дитячої опери, часто залишаючись без професійної оцінки вітчизняних музикознавців, крім поодиноких професійних рецензій Юлії Бенті, Любові Морозової та ін.

Наукова новизна роботи обґрунтовує подальше визначення прогалін у темі дослідження дитячих опер сучасних українських композиторів кінця ХХ – початку ХХІ ст.

Висновки. На основі вивчення теоретичних праць історії та теорії оперного мистецтва визначено типологію дитячої опери за М. Бахтіним, Н. Ізуграфовой О. Єрмаковим, Т. Квірікадзе. Дослідники розрізняють такі види дитячих опер: опера-алегорія, опера-драма, лірична опера-казка, комічна народна опера-казка, казкова опера-феєрія, опера-байка, музична казка-притча, смішна опера, опера-гра та ін.

Виявлено, що дитячі опери українських композиторів кінця ХХ – початку ХХІ ст. залишаються практично недослідженими сучасними музикознавцями. Таким чином, відсутність окремого дослідження, присвяченого типології і жанровим різновидам дитячих опер українських композиторів, зокрема ХХІ ст., залишається безумовним недоробком у вітчизняному музикознавстві.

Література

1. Астапенко А. С. Театр и детский зритель: к проблеме восприятия театра / А. С. Астапенко // Культура: открытый формат – 2015 (библиотекведение, библиографоведение и книговедение, искусствоведение, культурология, музееведение, социокультурная деятельность): сборник научных статей / Белорусский государственный университет культуры и искусств. – Минск, 2015. – С. 274-277.
2. Бахтин Н. Н. Обзор детских опер: с обозначением декораций и количества и качества голосов и хоров. Пг.: Типография Императорского уч. глухонемых. Мойка 54, – 1915. – 49 с.
3. Буданов А. В. Оперы для детей XXI века в контексте зрелищной музыкальной культуры: пути и поиски: учебное пособие для обучающихся по программам бакалавриата, специалитета, магистратуры, ассистентуры-стажировки и аспирантуры / А. В. Буданов; М-во образования и науки Российской Федерации, Федеральное гос. бюджетное образовательное учреждение высш. проф. образования "Гос. классическая акад. им. Маймонида", Фак. мировой музыкальной культуры. – Москва: [б. и.], 2015. – 220 с.
4. Гаврильчик К. В. Разновидности оперного спектакля в контексте музыкального театра для детей / К. В. Гаврильчик // Вестник Полоцкого государственного университета. Серия А, Гуманитарные науки: научно-теоретический журнал. – 2008. – № 1. – С. 129-132.
5. Герман А. Детская опера русских и украинских композиторов: дис. ... канд. музыковедческих наук / А. Герман; КГК им. П. И. Чайковского. – К., 1947. – 171 с.
6. Ермаков А. А. Жанровые особенности детской оперы для любительского театра (на примере творчества уральских композиторов): автореф. дис. ... канд. искусствоведения, специальность 17.00.02 – Музыкальное искусство / А. А. Ермаков. – Магнитогорск, 2012. – 25 с.
7. Изуграфова Н. В. Дитяча опера як автономна жанрова форма у контексті сучасної музичної культури: автореф. дис. ... канд. мистецтвознав.: 17.00.03 / Н. В. Изуграфова; Одес. нац. муз. акад. ім. А. В. Нежданової. – О., 2013. – 20 с.
8. Карась Г. В. Статика і динаміка жанру дитячої опери у творчості композиторів української діаспори ХХ ст. // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв Науковий журнал – № 2, 2010. – С. 89-93.
9. Квирикадзе Т. К. Грузинская детская опера: Автореф. дис. на соиск. учен. степ. к. иск. / Груз. гос. театр. ин-т им. Ш. Руставели. – Тбилиси, 1987. – 22 с.
10. Лютько Л. Феномен оперотерапии: на примере детских сказочных произведений Э. Хумпердинка / Любовь Лютько // Музыкальная академия. – 2013. – № 1. – С. 85-90.
11. Мозгальова Н. Г. Дитячі опери українських композиторів в практиці інструментально-виконавської підготовки вчителів музики / Н. Мозгальова // Вісник Запорізького національного університету: Педагогічні науки: зб. наук. пр. / Запоріж. нац. ун-т. – Запоріжжя: Вид-во ЗНУ, № 1. - 2010. – С. 80-83.
12. Фільц Б. Музыка для дітей // Українська музична енциклопедія. Т. 3 / Редкол. Г. Скрипник (голова) та ін.; Національна Академія Наук України; Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського. – К.: Видавництво Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології НАН України, 2011. – С. 525-531.

References

1. Astapenko, A. S. (2015) The theater and the children's viewer: to the problem of theater perception. Culture: open format - 2015 (library science, bibliography and bibliology, art criticism,

cultural studies, museology, sociocultural activity). Minsk: a collection of scientific articles Belarusian State University of Culture and Arts, 274-277 [in Russian].

2. Bakhtin, N. N. (1915) Review of children's operas: with a designation of scenery and quantity and quality of voices and choruses. Pg.: Printing house of the Imperial Uch. deaf and dumb. Moika 54 [in Russian].

3. Budanov, A.V. (2015) Operas for children of the XXI century in the context of spectacular musical culture: ways and searches: a textbook for students on bachelor's, specialty, magistracy, assistant training and postgraduate programs. Moscow: Ministry of Education and Science of the Russian Federation, Federal State. budget educational institution. prof. education "State classical academy named after Maimonides", Fak. world musical culture [in Russian].

4. Gavrilchik, K.V. (2008) Varieties of opera performance in the context of a musical theater for children. Bulletin of the Polotsk State University. Series A, Humanities: a scientific and theoretical journal, 1, 129-132. [in Russian].

5. German, A. (1947) Children's opera of Russian and Ukrainian composers. Extended abstract of candidate's thesis. Kiev: KGK them. P. I. Tchaikovsky [in Russian].

6. Ermakov, A. A. (2012) Genre features of children's opera for amateur theater (on the example of creativity of the Ural composers). Extended abstract of candidate's thesis. Magnitogorsk [in Russian].

7. Izgrafova, N.V. The child of the opera is autonomous genre form in the context of the lateral muscular culture. Extended abstract of candidate's thesis. Odessa: nat. music. acad. A.V. Nezhdanovoï [in Ukrainian].

8. Karas, G.V. (2010) Statics and dynamics of the genre of the child's play in the creative arts of the Ukrainian art of the twentieth century. Bulletin of the State Academy of Leaders of Culture and Arts. Scientific journal, 2, 89-93 [in Ukrainian].

9. Kvirikadze, T. K. (1987) Georgian Children's Opera: Extended abstract of candidate's thesis. Tbilisi: Cargo. state. theater. Institute of. Sh. Rustaveli [in Russian].

10. Lyutko, L. (2013) The phenomenon of operotherapy: on the example of children's fairy tales E. Humperdinka. Music Academy, 1, 85-90 [in Russian].

11. Mozgalova N.G. (2010) Children's operas of Ukrainian composers in the practice of instrumental and performing training of music teachers. Vestnik Zaporizhzhya National University: Pedagogical sciences: Sat. sciences etc. ,1, 80-83 [in Ukrainian].

12. Fil'ts B. (2011) Music for Children. Ukrainian Music Encyclopedia. Redcock. G. Skrypnyk (chairman) and others; National Academy of Sciences of Ukraine; Institute of Art History, Folklore and Ethnology named after. M. T. Rylsky. (Vols. 3), (pp. 525-531). Kiev: Publishing House of the Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine. [in Ukrainian].